

Жук Валерій Миколайович,
*д.е.н., професор, академік НААН,
головний науковий співробітник відділу обліку та
оподаткування, ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Наукова спадщина академіка НАН Миколи Григоровича Чумаченка є багатогранною. Але в контексті цих тез важливим є те що, і перші кроки у великій науці, і в подальшому, академік присвятив дослідженню питань господарського обліку та економічного аналізу. Основи цих досліджень були представлені у його кандидатській дисертації (1962 р.) і докторський (1970 р.), а також монографіях, посібниках і підручниках з бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Сьогодні, досліджуючи саме цю частину публікацій, виділяють його новаційні та інноваційні здобутки, насамперед у питаннях:

- розвитку обліково-інформаційної системи управління, а саме: виробничий облік; аналіз; удосконалення автоматизації управління; управлінська звітність тощо;
- інформаційне забезпечення управління економікою регіону, галузі;
- оцінка економічних реформ, ресурсозбереження тощо.

Академік Чумаченко ніколи не «замикався» на радянській теорії та практиці господарського та бухгалтерського обліку. Ще у 70-80-х рр. минулого століття він активно пропонував до освоєння в Радянському Союзі управлінського обліку за американською системою «директ-кост» та «стандарт-кост». Він активно стимулював молодих науковців до розвитку саме облікових теорій та до розробки новітніх методів і методик обліково-інформаційного забезпечення управління не лише на підприємствах, але й по галузях. Саме на такій основі й відбулася моя співпраця з ним з цим великим науковцем.

Його опонування моєї докторської дисертації стало для мене поштовхом у формуванні інституціональної теорії бухгалтерського обліку, а дискусії з розвитку методології обліково-інформаційного забезпечення економічної політики держави визначили мій подальший шлях до вітчизняної академічної науки. Вдячний Миколі Григоровичу та пишаюсь причетністю до його наукових настанов.

Одним із питань наших розмов є недостатнє розкриття у теорії та практиці бухгалтерського обліку його потенціалу в обліково-інформаційному забезпеченні широких аспектів управління. Так, в Україні до цього часу використовується лише одна управлінська функціональність обліку в економічному середовищі. Вона започаткована у XV ст. Лукою Пачолі і має за предмет відображення господарських операцій суб'єктів господарювання. Її

методологічна складова базується на застосуванні так званої «восьмихвістки» специфічних методів, а організаційна – передбачає систему нормативно узгодженого функціонування бухгалтерських служб суб'єктів господарювання.

Наявна у світі інша функціональність обліку в економічному середовищі, в Україні не використовується. Йдеться про започатковані Франсуа Кене ще у XVIII ст. підходи до застосування облікової інформації для прийняття державницьких рішень (управління галузями, регіонами, державою) та відпрацювання економічної політики. Франсуа Кене реалізовував цей підхід через методи «Економічної таблиці». Цей підхід набув теоретико-прикладного розвитку завдяки зусиллям українського вченого – Нобелівського лауреата з економіки Василя Леонтьєва на початку XX ст. Він в США та низці інших розвинутих країн відомий як облікова економічна система «затрати-випуск» для відпрацювання різноманітних економічних політик.

Академік Чумаченко наполягав на посиленні досліджень обліково-інформаційного забезпечення управління економікою України, посилення аргументованості тих чи інших державницьких політик.

У теоретичному аспекті для нього мабуть були ближчі концептуальні засади розуміння економіки саме від засновника першої у світі академії наук – Французької академії наук – Франсуа Кене. Цей вчений влучно визначив предмет економіки, вивчення природи багатства. Для Миколи Григоровича, як фахівця з обліковими основами, мабуть теж видавалось неправильним, що бухгалтерська наука так обмежує свій предмет. Адже саме бухгалтери, більш ніж інші їх колеги по економіці, можуть по інформаційних потоках зрозуміти природу створення чи втрати багатства. Академік Чумаченко був переконаний, що бухгалтери мають значно більший, ніж будь-хто, потенціал в економічній науці та економічній політиці.

Важлива частина настанов Миколи Григоровича була спрямована на потребу розробки сучасної теорії бухгалтерського обліку в Україні. Він стверджував, що обліково-інформаційне забезпечення ринкової економіки не може бути на радянських теоретичних засадах. Разом з тим, він стверджував і те, що постсоціалістичне інституційне середовище України потребуватиме виваженої імплементації як міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, так і міжнародної практики управлінського обліку.

Академік Чумаченко у своєму відгуку на наші дослідження авторитетно підтримав наміри наукової школи бухгалтерського обліку НААН на розробку вітчизняної інституціональної теорії бухгалтерського обліку. На наших зустрічах обговорювались: розширення наративів теорії бухгалтерського обліку: теоретичні фундаменти формування гіпотез наукових досліджень; необхідність фіксації розвитку бухгалтерської професії в теоріях, у предметі та її назві.

Завдяки мудрим настановам академіка Чумаченка ми сьогодні можемо говорити і про науково-прикладне забезпечення обліку капіталізації національного багатства. Розроблюються теоретичні засади бухгалтерського обліку багатства шляхом, як пізнання мети і методів його виміру і капіталізації,

так і напрямів розвитку методології такого обліку та його інституційної побудови.

Сформовані підтримкою Миколи Григоровича нові погляди вітчизняних вчених на місію та корисність обліку забезпечують зайняття професією достойного місця у вітчизняному громадянському суспільстві. Сьогодні професійні громадські об'єднання бухгалтерів і аудиторів обираються до Громадських рад Міністерств та відомств України.

Набута впевненість і демонстрація спроможності бухгалтерської науки та професії ефективно реалізується в обліково-інформаційному забезпеченні оцінки втрат економіки України за наслідками агресії російської федерації.

Бухгалтерська спільнота обґрунтувала та домоглась прийняття Урядом, поряд з експертною, і аналітичної оцінки шкоди та збитків від війни. Розроблені та апробуються методики аналітичної бухгалтерської та аналітичної комбінованої (експертна+бухгалтерська) оцінок.

Бухгалтерська наука переконливо доводить владі та народу України свою корисність, в т.ч. і через визначення економічного ефекту від прикладення своїх зусиль. Натепер це більше стосується воєнних аспектів, але і у повоєнний період розвитку, період євроінтеграції, у нову цифрову епоху розвитку, на нашу сферу діяльності покладатимуться значно більші завдання. А, отже, наукове забезпечення цього стає пріоритетом, як і вказував академік Чумаченко М.Г.

УДК 657.6

Жураковська Ірина Володимирівна,
*к. е. н., доцент кафедри аудиту і аудиту,
Луцький національний технічний університет,
м. Київ, Україна*

СПРОЩЕНА ФОРМА ЧИ СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОБЛІКУ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ?

В різні періоди розвитку обліку і оподаткування в незалежній Україні для підтримки малого бізнесу на державному рівні впроваджувались «спрощена форма обліку» та «спрощена система обліку». На початках формування спрощеного підходу до обліку і звітності в Україні згадувалось тільки про спрощену форму обліку, як набору певних реєстрів, що дозволялись для використання малим бізнесом. В подальшому з прийняттям Податкового кодексу України започаткувалось використання терміну «спрощена система обліку». При цьому нормативно-правовим забезпеченням [1] і далі затверджено